

ความขัดแย้งและการแก้ไขปัญหตามแนวทางพุทธศาสนา

CONFLICT AND CONFLICT RESOLUTION BASED ON BUDDHIST PRINCIPLES

ศุภณัฐ เจริญสุข และ กุลพิสิฐ ขวาทไทย

Suphanat Charoensuk and Kulphisit Khwathai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhonratchasima Campus

Corresponding author, e-mail: supanutt1966@gmail.com, Tel. 0994685335

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะ สาเหตุ และผลกระทบของความขัดแย้งในสังคมร่วมสมัย พร้อมทั้งวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหความขัดแย้งตามหลักพระพุทธศาสนา โดยใช้การศึกษาจากเอกสาร และคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ผลการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งมีรากเหง้ามาจากความแตกต่างทางความคิด ค่านิยม และผลประโยชน์ ซึ่งหากขาดทักษะการสื่อสารและการจัดการที่เหมาะสม อาจนำไปสู่ความรุนแรงและความแตกแยกในสังคม แนวคิดทางพระพุทธศาสนา เช่น พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 สารณียธรรม 6 และหลักการสมานฉันท์ตามกัณฐสูตรและสามคามสูตร สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นกระบวนการคลี่คลายความขัดแย้งอย่างสันติ โดยเน้นการวางตนเป็นกลาง การใช้ปัญญา การสื่อสารด้วยเมตตา และการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม อันจะนำไปสู่ความสงบสุขและความสามัคคีอย่างยั่งยืนในสังคม

คำสำคัญ: การแก้ไขความขัดแย้ง, พุทธศาสนา, สมานฉันท์, สันติวิธี

Abstract

This article aims to examine the nature, causes, and impacts of conflict in contemporary society and to analyze approaches to conflict resolution based on Buddhist principles. The study employs a documentary research method, drawing on academic sources and Buddhist scriptures. The findings reveal that conflicts primarily arise from differences in ideas, values, attitudes, and interests. When effective communication and appropriate conflict management are lacking, such differences may escalate into violence and social division. Buddhist principles such as the Four Sublime States of Mind (Brahmavihara), the Four Principles of Social Solidarity (Sangahavatthu), the Six Principles of Cordiality (Saraniyadhamma), and the principles of reconciliation found in the Kinti Sutta and Samagama Sutta can be applied as peaceful and constructive mechanisms for conflict resolution. These principles emphasize neutrality, wisdom, compassionate communication, and the prioritization of collective well-being, ultimately contributing to sustainable peace and social harmony.

Keywords: Conflict Resolution, Buddhism, Reconciliation, Peaceful Means

บทนำ

ในยุคปัจจุบันปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในโลกนั้นย่อมเกิดจากความคิดเห็นต่างกัน อันนำมาซึ่งความขัดแย้งหรือการมีปฏิสัมพันธ์ที่มีลักษณะของความไม่เป็นมิตรหรือไม่ลงรอยกัน ความไม่สอดคล้องกัน ลักษณะของความไม่ลงรอยกันหรือไม่สอดคล้องกันนี้จะเกี่ยวข้องกับประเด็นต่างๆ หลายประเด็น เช่น เป้าหมาย ความคิดทัศนคติ ความรู้สึก ค่านิยม ความสนใจ ความสัมพันธ์ การเผชิญกับปัญหาของผู้คนในสังคม ซึ่งต่างแย่งชิงอำนาจการตัดสินใจสำหรับแนวคิดและวิธีการที่กลุ่มตนคิดกันเองว่ามีความเหมาะสมสำหรับแก้ไขปัญหาที่สังคมกำลังเผชิญให้ยุติลงไปได้ อันเป็นเหตุก่อให้เกิดการเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ที่มีความแตกต่างทางความคิดที่คอยสนับสนุนกลุ่มประชาชนผู้บ่าปลั่งให้ใช้กำลังเข้าประทุษร้ายฝ่ายตรงข้าม ซึ่งท้ายที่สุดก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงที่ยากจะยุติลงได้โดยง่าย (ธีราพร ทวีธรรมเจริญ, 2553) ซึ่งความขัดแย้งทางความคิดนำไปสู่การแตกแยกของประชาชนที่แบ่งขั้วออกไปตามเชื่อส่วนบุคคล และยิ่งกลายเป็นชนวนก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงภายในประเทศซึ่งอาจลุกลามออกไปยังนอกอาณาเขตอันเป็นปัจจัยอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการเมือง โดยประเทศไทยประสบปัญหาทางด้านการเมืองการปกครองมาเป็นระยะและยาวนานสาเหตุหลักคือความขัดแย้งทางการเมือง (สีบวงษ์ สุขะมงคล, 2557)

ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นควบคู่กับการดำรงอยู่ของมนุษย์ในสังคม อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางความคิด ค่านิยม ความเชื่อ และผลประโยชน์ ซึ่งเมื่อขาดกระบวนการจัดการที่เหมาะสม ย่อมนำไปสู่ความตึงเครียด ความรุนแรง และความแตกแยกในระดับบุคคล ชุมชน และสังคมโดยรวม โดยเฉพาะในบริบทของสังคมร่วมสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความขัดแย้งจึงมีลักษณะซับซ้อนและทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางสังคม การเมือง และการพัฒนาประเทศชาติ (ลิขิต ธีรเวคิน, 2553; ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2559)

แนวคิดและวิธีการแก้ไขความขัดแย้งในสังคมสมัยใหม่มุ่งเน้นการใช้กฎหมาย อำนาจ หรือกระบวนการต่อรองเชิงผลประโยชน์เป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม วิธีการดังกล่าวในหลายกรณีกลับไม่สามารถขจัดรากเหง้าของปัญหาได้อย่างแท้จริง เนื่องจากละเลยมิติด้านจิตใจ คุณธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ พระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาที่เน้นการพัฒนาจิตและปัญญา จึงนำเสนอแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งที่มุ่งลดความยึดมั่นถือมั่น ความโกรธ และอคติ ผ่านหลักธรรมที่ส่งเสริมความเมตตา ความเข้าใจ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (พระเมธีธรรมาภรณ์, 2541; พระราชปริยัติ, 2552)

บทความนี้จึงมุ่งศึกษาความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขปัญหามาตามหลักพระพุทธศาสนา โดยวิเคราะห์หลักธรรมสำคัญ เช่น พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 สารณียธรรม 6 รวมถึงแนวคิดการสมานฉันท์ตามกีนติสูตรและสามคามสูตร เพื่อนำเสนอเป็นกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการในการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติอันสามารถประยุกต์ใช้ได้กับบริบทของสังคมไทยปัจจุบัน และเป็นฐานความคิดสำคัญในการสร้างสังคมแห่งสันติสุขอย่างยั่งยืน (พระสุธีวรญาณ, 2541; มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ลักษณะความขัดแย้ง

ลักษณะของความขัดแย้งอาจจะแสดงออกมาหรือมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. จะมีบุคคลหรือฝ่ายอย่างน้อยที่สุด 2 ฝ่าย หรือบุคคล 2 บุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันและมีปฏิสัมพันธ์บางอย่างต่อกัน

2. แต่ละบุคคลหรือแต่ละฝ่ายจะมีความเชื่อและค่านิยมเฉพาะ ซึ่งแต่ละบุคคลหรือสมาชิกในแต่ละฝ่ายตระหนักและมองเห็นในความเชื่อและค่านิยมนั้น

3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างแต่ละฝ่าย ซึ่งจะแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการข่มขู่ การลดพลังการกดดันฝ่ายตรงข้ามเพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะ

4. แต่ละบุคคลหรือแต่ละฝ่ายเผชิญหน้ากันหรือแสดงปฏิกริยาในลักษณะตรงข้ามกันหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน

5. แต่ละบุคคลหรือแต่ละฝ่ายจะแสดงปฏิกริยาที่ก่อให้เกิดความเหนือกว่าทางด้านอำนาจต่ออีกฝ่ายหนึ่ง

จากลักษณะของความขัดแย้งดังกล่าวข้างต้น เกิดจากความคิดระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นต่างจากอีกคนหนึ่งหรืออีกกลุ่มหนึ่งอันเนื่องจากการสื่อสารที่ส่งถึงกันนั้นไม่ตรงตามความรู้สึกของอีกฝ่ายหนึ่งนั่นเอง สิ่งสำคัญก็คือสื่อที่ส่งฝ่ายใช้ตอบโต้ซึ่งกันและกันนั้นจะต้องมีความเห็นที่ตรงกันและสอดคล้องกันมีความรู้สึกพอใจทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารจึงจะทำให้ประสบผลสำเร็จได้

สาเหตุของความขัดแย้ง

ความขัดแย้งมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น ความมีทิฐิมานะ ถือตัวว่าความคิดของตัวเองดีกว่าคนอื่น ความมีวิสัยทัศน์ที่คับแคบขาดการประสานงานที่ดีขาดการควบคุมภายในอย่างมีระบบสังคมโลกขยายตัวเร็วเกินไปและการมีค่านิยมในสิ่งต่างๆ ผิดแผกกัน ความคิดแตกต่างกัน วิธีป้องกันและแก้ไขความขัดแย้งต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมมีหลายวิธี เช่น

1. วิธียอมกัน คือ ทุกคนลดทิฐิมานะหันหน้าเข้ากันให้เกียรติซึ่งกันและกันไม่ดูถูกไม่ตีฉันทินทาไม่กล่าวร้ายป้ายสีกันและกันพบกันครึ่งทางรู้จักยอมแพ้ รู้จักยอมกันหวังพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันถือว่าทุกคนเป็นเพื่อนร่วมโลกเดียวกันโดย มี ผู้ประสานสัมพันธ์ที่ทุกฝ่ายยอมรับนับถือ

2. วิธีผสมผสาน คือ ทุกฝ่ายเปิดเผยความจริงมีการแลกเปลี่ยนทัศนคติความคิดเห็นแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน ร่วมกันคิดร่วมกันทำและร่วมกันแก้ปัญหาทำกิจกรรมในสังคมร่วมกัน เช่น สร้างสะพาน ถนน เป็นต้น

3. วิธีหลีกเลี่ยง คือ การแก้ปัญหาลดความขัดแย้งโดยวิธีขอลอนตัวขอถอยหนีไม่เอาเรื่องไม่เอาความไม่ไปก้าวก่ายซึ่งกันและกัน

4. วิธีการประนีประนอม คือ การแก้ปัญหา โดยวิธีทำให้ทั้งสองฝ่าย ยอม เสียสละ บางสิ่งบางอย่างลงมือให้การให้และ การรับภาษาชาวบ้าน เรียกว่า แบบยี่นหมู-ยี่นแมว คือ ทุกฝ่ายยอมเสียบางอย่าง และได้บางอย่างมีอำนาจพอๆ กัน ต่างคนต่างก็ไม่เสียเปรียบกัน

ปัญหาความขัดแย้งในสังคมปัจจุบัน เป็นปัญหาที่ซับซ้อน มีสาเหตุทั้งจากความขัดแย้งทางเชื้อชาติและศาสนา พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยเดิมเคยเป็นดินแดนชาวฮินดูและชาวพุทธ และต่อมาศาสนาอิสลามเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ชาวมาเลย์มุสลิมย้ายเข้ามาอยู่มากขึ้น และเปลี่ยนการปกครองดินแดนแห่งนี้ไปใช้ระบอบการปกครองแบบสุลต่านแห่งปัตตานี (ชื่อพื้นเมือง "ปัตตานิง" หรือ "ปาตานี") แต่ต่อมามีความเข้มแข็งขึ้น และได้เข้ามามีอิทธิพลเหนือพื้นที่แถบนี้เป็นเวลานานกว่า 700 ปี ในช่วงสมัยการล่าอาณานิคมของชาวยุโรป สยามต้องเสียดินแดนบางส่วนในภาคใต้ให้กับสหราชอาณาจักร ในปี พ.ศ. 2542 พื้นที่แห่งนี้ถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งถูกผนวกรวมเข้ากับพื้นที่ในความดูแลของสหราชอาณาจักรซึ่งต่อมากลายเป็นส่วนหนึ่งของประเทศมาเลเซีย อีกส่วนหนึ่งยังคงอยู่กับราชอาณาจักรสยาม หรือประเทศไทยในปัจจุบัน (เสฐียร พันธรังสี, 2549)

ผลกระทบของความขัดแย้ง

ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดี ขึ้นอยู่กับแนวคิดและความเชื่อของแต่ละบุคคล บางคนมองความขัดแย้งเป็นสิ่งไม่ดี เป็นของคู่กับความรุนแรง สำหรับกลุ่มบุคคลบางกลุ่มในปัจจุบัน มีแนวความคิดว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งปกติที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ความขัดแย้งบางอย่างเป็นสิ่งที่ดีเพราะช่วยกระตุ้นให้คนพยายามแก้ปัญหาโดยเปลี่ยนความขัดแย้งให้มีประโยชน์และสร้างสรรค์ ดังนั้นความขัดแย้ง จึงมีทั้งผลบวก และผลลบ ผลลบเป็นอันตรายทั้งแก่ตัวบุคคลและองค์การอาจเป็นผลเสียต่ออารมณ์ สุขภาพ ร่างกาย และสุขภาพจิตของผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้เสียเวลาเสียค่าใช้จ่ายและเกิดความสับสนเปลือง เสียแรงงาน บุคคลขาดการยอมรับซึ่งกันและกันขาดความไว้วางใจ ไม่เคารพซึ่งกันและกันขาดความร่วมมือ ขาดความคิดริเริ่ม การสื่อสารระหว่างบุคคลถูกบิดเบือนทำให้ประสิทธิภาพการทำงานบุคคลลดลง ทำลายความสามัคคีและความกลมเกลียวในการทำงานของกลุ่ม เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการตัดสินใจ ทำให้ต้องตัดสินใจด้วยความเสี่ยงทำให้คนไม่พอใจที่จะทำงานเกิดการเฉื่อยงาน ทำให้สูญเสียกำลังใจ เมื่อบุคคลไม่สามารถที่จะทนอยู่จะหนีไปจากองค์กรนั้น ถ้าหากแก้ปัญหาไม่ดีแล้วความขัดแย้งอย่างหนึ่งจะนำไปสู่ความขัดแย้งอื่น ๆ อีก ผลบวกก็จะหักล้างผลด้านลบเนื่องจากความขัดแย้งมิใช่เป็นสิ่งดีทั้งหมด หรือเสียทั้งหมดความขัดแย้งมีทั้งประโยชน์และโทษ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของความขัดแย้งและระดับของความขัดแย้ง (ธงชัย สันติวงษ์, 2535)

ในกรณีที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงระหว่างสมาชิกในกลุ่มที่มีความขัดแย้งกัน อาจจะทำให้เกิดการบาดเจ็บหรือถึงขั้นเสียชีวิต รวมไปถึงบุคคลอื่นอาจได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำนั้น ๆ ซึ่งไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งของกลุ่มนี้แต่อย่างใด จากปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอาจจะขยายวงกว้างกลายเป็นความขัดแย้งของคนกลุ่มใหญ่ จนกระทั่งกลายเป็นปัญหาของสังคม ซึ่งปัญหาความรุนแรงดังกล่าวจะมีผลต่อคุณภาพการศึกษาเล่าเรียนของเยาวชนกลุ่มนี้ตามไปด้วย เกิดภาพพจน์ทางด้านลบของสมาชิกในกลุ่มและของสถาบันทางการศึกษาที่กลุ่มสังกัดอยู่ รวมถึงความวิตกกังวล ความกลัวของ ประชาชนในสังคมที่มีต่อกลุ่มเหล่านี้

ความสำคัญของการสื่อสารในการแก้ไขความขัดแย้ง

สาเหตุของปัญหาความขัดแย้งซึ่งทำให้เกิดการใช้ความรุนแรง อาจเป็นเพราะทักษะการสื่อสารไม่ดีพอ ซึ่งก่อให้เกิดความเข้าใจผิดและส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา

การสื่อสาร หมายถึง การนำข่าวสารส่งไปยังที่หมายโดยการพูดหรือการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ดังนั้นการสื่อสารจึงเป็นกุญแจสำคัญในความสำเร็จของความสัมพันธ ซึ่งการสื่อสารที่ดีจะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างนักเรียนหรือเยาวชนในชุมชนลงได้

กระบวนการสื่อสาร มีกระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งกระบวนการของการสื่อสารประกอบด้วย 3 ส่วนคือ ผู้ส่งข่าวสารสื่อที่ใช้ส่งข่าวสารและผู้รับข่าวสาร

ทักษะการสื่อสารเพื่อลดและแก้ปัญหาความขัดแย้ง ทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ สามารถช่วยลดและแก้ปัญหาความขัดแย้งได้ ซึ่งควรเสริมสร้างทักษะการสื่อสาร ดังนี้

1. การเป็นผู้ส่งข่าวสารที่ดี ต้องเป็นผู้ที่ส่งและรับข่าวสารได้ดี มีทักษะพูดที่ดี เช่น พูดด้วยระดับน้ำเสียงที่เหมาะสม ไม่เร็วไม่ช้าจนเกินไป ชัดถ้อยชัดคำ พูดตรงประเด็น ขณะพูดควรหันหน้าให้ผู้ฟัง เป็นต้น
2. การรับข่าวสารและการเป็นผู้ฟังที่ดี ควรทักษะการฟังที่ดี เช่น ฟังอย่างตั้งใจ และทบทวนสิ่งที่ฟังอย่างมีเหตุผล มีสมาธิในการฟัง เป็นต้น

แนวทางการแก้ไขความขัดแย้งและการป้องกัน

การแก้ปัญหาความขัดแย้ง หมายถึง การลดหรือขจัดความขัดแย้ง เพื่อให้พฤติกรรมของการขัดแย้งหายไปหรือสิ้นสุดลง ซึ่งปัญหาด้านความขัดแย้งของวัยรุ่น มีแนวทางแก้ปัญหา ดังนี้ ให้คำแนะนำแก่วัยรุ่นที่มีปัญหา โดยหาบุคลากรที่มีประสบการณ์ เข้าใจความรู้สึกและความต้องการของวัยรุ่นมาช่วยแก้ปัญหา ครู อาจารย์ และผู้ปกครองต้องเข้าใจปัญหาความขัดแย้งและหาแนวทางแก้ไข เช่น การแก้ปัญหาโดยใช้แนวคิดเชิงบวก การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ตลอดจนการแก้ปัญหาโดยไม่ใช้ความรุนแรง วัยรุ่นที่มีอารมณ์รุนแรง สามารถใช้หลักการเพื่อช่วยระงับอารมณ์ได้ เช่น การฝึกวิปัสสนาเจริญสติปัญญาหรือฝึกอานาปานสติ เป็นต้น จัดให้มีโครงการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในโรงเรียนและพัฒนาศักยภาพบุคลากรในสถานศึกษามีวิธีการหรือกระบวนการคลี่คลายความขัดแย้งโดยใช้หลักการประนีประนอม

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการแก้ไขความขัดแย้งร่วมกัน

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นไม่เบียดเบียนไม่จองเวรซึ่งกันและกันจะเห็นว่า ศีลข้อ 1. ของศาสนา พุทธ คือ ปาณาติปาตา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ คือ งดเว้นการฆ่าเบียดเบียน ทำร้ายร่างกายคน หรือ สัตว์ และ หลักธรรมสำคัญต่อมา อีกคือ ยึดหลักพรหมวิหาร 4 คือ 1. เมตตา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข 2. กรุณา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากความเดือดร้อนใจจากความทุกข์ 3. มุทิตา คือ ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี 4. อุเบกขา คือ การวางเฉยไม่ลำเอียง ทำใจเป็นกลาง ใครทำดียอมได้ดี หลักธรรมที่สำคัญอีกข้อหนึ่ง คือ สังคหวัตถุ 4 คือ หลักธรรม ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวหัวใจ ผู้อื่นได้แก่ ทาน คือ การให้ความเสียสละ แบ่งปันของตนเองให้ผู้อื่น ปิยวาจา คือ พูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวานพูดด้วยความจริงใจ ไม่หยาบคาย ก้าวร้าว อัถลจรียา คือ การสงเคราะห์ผู้อื่นทำประโยชน์ให้ผู้อื่น และสมานัตตา คือ ความ เป็นผู้สม่ำเสมอ ประพฤติเสมอตั้นเสมอปลาย เน้นคุณธรรมสำคัญในการ อยู่กับผู้อื่นในสังคมและที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้ง ในศาสนาพุทธ มุ่งเน้นที่การเจริญปัญญานั้นคือ ปัญหาต่างๆ คือ ผลและย่อมเกิดจากสาเหตุของปัญหาการแก้ไขต้อง พิจารณาที่สาเหตุและแก้ที่สาเหตุ ดังนั้น แต่ละปัญหาที่เกิดขึ้น สาเหตุที่เกิดขึ้นจะแตกต่างกันตามสถานการณ์นอกจากจะ พิจารณาที่สาเหตุแล้วในการแก้ปัญหาต้องใช้วิธีการประชุมเป็นสำคัญพอจะเห็นรูปแบบการประชุมร่วมกันของสงฆ์ที่ส่งผล ถึงปัจจุบัน ตัวอย่าง คือ คำว่า สังฆกรรม ซึ่งเป็นการกระทำร่วมกันของพระสงฆ์ เช่น การรับบุคคลเข้าบวชในพุทธศาสนา พระสงฆ์ ประกอบด้วย อุปัชฌาย์ พระคู่สวดจะต้องหารือกันไต่ถามกันเป็นภาษาบาลีเพื่อพิจารณาคุณสมบัติของผู้มาบวช ว่าสมควรให้บวชได้หรือไม่ วิธีแก้ปัญหาคือความขัดแย้งด้วยการสมานฉันท์ตามแนวที่พระพุทธเจ้า ทรงแสดงไว้ในกัณติสูตร คัมภีร์มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ พระไตรปิฎก เล่ม 14 เพื่อเป็น แนวพิจารณาของผู้หวังดีต่อประเทศชาติต่อไป (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

กัณติสูตร พระสูตรที่ว่าด้วยภิกษุคิดอย่างไรในพระพุทธเจ้า

วิธีแก้ปัญหาคือความขัดแย้งกันของภิกษุทั้งหลาย พระพุทธองค์ทรงแสดงพระสูตรนี้แก่ภิกษุทั้งหลาย ขณะประทับอยู่ ณ ป่าชฎอนันเป็นสถานที่บวงสรวงพลีกรรม เขตกรุงกุสินารา แคว้นมัลละ โดย ตรัสถามนำให้ภิกษุเหล่านั้นคิดตอบคำถาม คำถามและคำตอบมีดังนี้

พระพุทธเจ้า : ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายมีความคิดอย่างไรในเราบ้างหรือ (ไม่) ว่า “พระสมณโคดมแสดงธรรม เพราะเหตุแห่งจิ๋ว พระสมณโคดมแสดงธรรม เพราะเหตุแห่งบิณฑบาต พระสมณโคดมแสดงธรรม เพราะเหตุแห่งเสนาสนะ หรือพระสมณโคดมแสดงธรรม เพราะเหตุ แห่ง(ความสุขใน)ภพน้อยและภพใหญ่ด้วยอาการอย่างนี้”

พระภิกษุ : ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลายไม่มีความคิดในพระผู้มีพระภาคอย่างนี้เลย
“พระสมณโคดมแสดงธรรม เพราะเหตุแห่งจีวร พระสมณโคดมแสดงธรรม เพราะเหตุแห่งบิณฑบาต พระสมณโคดมแสดงธรรม เพราะเหตุแห่งเสนาสนะ หรือพระสมณโคดมแสดงธรรม เพราะเหตุแห่ง (ความสุขใน) ภพน้อยและภพใหญ่ ด้วยอาการอย่างนี้”

พระพุทธรเจ้า : ถ้าเช่นนั้น เธอทั้งหลายมีความคิดอย่างไรในเราเล่า

พระภิกษุ : ข้าพระองค์ทั้งหลายมีความคิดในพระผู้มีพระภาคอย่างนี้ว่า “พระผู้มีพระภาค ทรงมีความเอ็นดู แสวงหาประโยชน์เกื้อกูล อาศัยความอนุเคราะห์ จึงทรงแสดงธรรม”

พระพุทธรเจ้าทรงรับรองว่า เป็นความคิดเห็นที่ชอบ จากนั้นทรงยกประเด็นปัญหาความ คิดเห็นขัดแย้งกันในหมู่สงฆ์มาให้ภิกษุเหล่านั้นคิดหาวิธีแก้ไขรวม 7 ประเด็น คือวิธีระงับความ เห็นขัดแย้งในการอธิบายธรรม วิธีกล่าวหาผู้ต้องอาบัติ (ผู้ล่วงละเมิดพระวินัย) และวิธีระงับความแตกสามัคคี

วิธีระงับความเห็นขัดแย้งในการอธิบายธรรม

พระพุทธรเจ้าตรัสว่า ธรรมที่ควรรู้อย่างที่พระองค์ทรงแสดงแก่ภิกษุทั้งหลายมี 37 ประการ (ซึ่งเรียกว่า โปธิปักขิยธรรม คือธรรมที่เป็นฝ่ายแห่งความตรัสรู้ หรือธรรมที่เกี่ยวพันแก่อริยมรรค) ได้แก่ สติปัฏฐาน 4 สัมมัปปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทริย 5 ละ 5 โภชณัง 7 และอริยมรรค มืองค์ 8 ให้ภิกษุทั้งหมดสามัคคีกัน ร่วมใจกัน ตั้งใจศึกษา อย่าวิวาทกัน

ทรงตั้งประเด็นขึ้นว่า ถ้าภิกษุ 2 พวก มีความเห็นต่างกัน มีวาตะต่างกันในการอธิบายธรรมเหล่านั้น ควรปฏิบัติอย่างไร ทรงแนะนำให้ภิกษุผู้เป็นกลางทำหน้าที่ระงับความขัดแย้ง ดังต่อไปนี้

1. ถ้าเห็นว่า ภิกษุ 2 พวก มีความเห็นขัดแย้งกันทั้งโดยอรรถ (อธิบายความหมาย ต่างกัน) และโดยพยัญชนะ (ใช้คำศัพท์ต่างกัน) พึงจำข้อขัดแย้งนั้นว่า ภิกษุเหล่านั้นยึดถือผิด โดยอรรถอย่างไรและยึดถือผิดโดยพยัญชนะอย่างไร จากนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในแต่ละพวกที่เห็นว่าพอจะแนะนำทำความเข้าใจกันได้โดยง่ายแล้วชี้แจงให้เข้าใจถูกต้องตามหลัก ธรรมเหล่านั้นว่า ทั้ง 2 พวกเห็นผิดทั้งโดยอรรถและโดยพยัญชนะ ขออย่าได้วิวาทกัน

2. ถ้าเห็นว่า ภิกษุ 2 พวก มีความเห็นขัดแย้งกันโดยอรรถ เห็นตรงกันโดยพยัญชนะ พึงจำข้อขัดแย้งนั้นว่า ภิกษุเหล่านั้นยึดถือผิดกันโดยอรรถอย่างไร ยึดถือถูกต้องโดยพยัญชนะอย่างไร จากนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในแต่ละพวกที่เห็นว่าพอจะแนะนำทำความเข้าใจกันได้โดยง่าย แล้วชี้แจงให้เข้าใจถูกต้องตามหลักธรรมเหล่านั้นว่า ทั้ง 2 พวกเห็นผิดกันโดยอรรถ เห็นตรงกันโดยพยัญชนะ ขออย่าได้วิวาทกัน

3. ถ้าเห็นว่า ภิกษุ 2 พวกมีความเห็นตรงกันโดยอรรถ เห็นขัดแย้งกันโดยพยัญชนะ พึงจำข้อขัดแย้งนั้นว่า ภิกษุเหล่านั้นยึดถือถูกต้องโดยอรรถอย่างไร ยึดถือผิดโดยพยัญชนะอย่างไร จากนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในแต่ละพวกที่เห็นว่าพอจะแนะนำทำความเข้าใจกันได้โดยง่าย แล้วชี้แจงให้เข้าใจถูกต้องตามหลักธรรมเหล่านั้นว่า ทั้ง 2 พวกเห็นตรงกันโดยอรรถ เห็นผิดกันโดยพยัญชนะซึ่งเป็นเรื่องเล็กน้อย ขออย่าได้วิวาทกัน

4. ถ้าเห็นว่า (จริงๆแล้ว) ภิกษุ 2 พวก มีความเห็นตรงกันทั้งโดยอรรถ และโดยพยัญชนะ พึงจำข้อที่ภิกษุเหล่านั้นยึดถือถูกต้องตรงกัน จากนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในแต่ละพวกที่เห็นว่าพอจะแนะนำทำความเข้าใจกันได้โดยง่าย แล้วชี้แจงให้เข้าใจถูกต้องตามหลักธรรมเหล่านั้นว่า ทั้ง 2 พวก เห็นตรงกันทั้งโดยอรรถและโดยพยัญชนะ ขออย่าได้วิวาทกันเลย

วิธีการหาผู้ต้องอาบัติ

พระพุทธเจ้าตรัสว่า เมื่อภิกษุทั้งหลายสามัคคีกัน ร่วมมือกัน ไม่วิวาทกัน ตั้งใจศึกษาธรรมเหล่านั้นอยู่ ถ้ามีภิกษุรูปใดรูปหนึ่งต้องอาบัติ (ล่วงละเมิดพระวินัย) ภิกษุทั้งหลายควรปฏิบัติอย่างไร ทรงแนะนำให้มีภิกษุผู้เป็นกลางทำหน้าที่กล่าวหาผู้ต้องอาบัติ ดังต่อไปนี้

1. ไม่ควรกล่าวหาภิกษุรูปนั้นด้วยข้อกล่าวหาในเรื่องนั้นทันที ควรพิจารณาบุคคลก่อนว่า “ความไม่ลำบากจักมีแก่เรา และความไม่ขัดใจจักมีแก่บุคคลอื่น (ผู้ต้องอาบัติ) เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่ผูกโกรธ ไม่ดื้อรั้น สละคืน (ยอมรับและทำตาม) ได้ง่าย และเราสามารถจะให้เขาออกจากอกุศล (อาบัติ) แล้วให้ดำรงอยู่ในกุศล (ความไม่มีอาบัติ) ได้ ด้วยอาการอย่างนี้” ถ้ามีความเห็นอย่างนี้ ก็ควรกล่าวหา

2. มีความเห็นว่า “ความไม่ลำบากจักมีแก่เรา แต่ความขัดใจจักมีแก่บุคคลอื่น เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้มักโกรธ ผูกโกรธ ดื้อรั้น แต่สละคืนได้ง่าย และเราสามารถจะให้เขาออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้ เรื่องความขัดใจของบุคคลอื่นนี้ เป็นเรื่องเล็กน้อย ส่วนเรื่องที่เราสามารถจะให้เขาออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้นั้นเป็นเรื่องใหญ่กว่า” ถ้ามีความเห็นอย่างนี้ ก็ควรกล่าวหา

3. มีความเห็นว่า “ความลำบากจักมีแก่เรา แต่ความไม่ขัดใจจักมีแก่บุคคลอื่น เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่ผูกโกรธ แต่ดื้อรั้น สละคืนได้ยาก ถึงอย่างนั้นเราก็สามารถให้เขาออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้ เรื่องความลำบากของเราเป็นเรื่องเล็กน้อย ส่วนเรื่องที่เราสามารถจะให้เขาออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้นั้นเป็นเรื่องใหญ่กว่า” ถ้ามีความเห็นอย่างนี้ ก็ควรกล่าวหา

4. มีความเห็นว่า “ความลำบากจักมีแก่เราด้วยความขัดใจจักมีแก่บุคคลอื่นด้วย เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้มักโกรธ ผูกโกรธ ดื้อรั้น สละคืนได้ยาก แต่เราสามารถจะให้เขาออกจากอกุศล แล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้ เรื่องความลำบากของเรา และความขัดใจของบุคคลอื่นเป็นเรื่องเล็กน้อย ส่วนเรื่องที่เราสามารถจะให้เขาออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้นั้นเป็นเรื่องใหญ่กว่า” ถ้ามีความเห็นอย่างนี้ ก็ควรกล่าวหา

5. มีความเห็นว่า “ความลำบากจักมีแก่เราด้วยความขัดใจจักมีแก่บุคคลอื่นด้วย เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้มักโกรธ ผูกโกรธ ดื้อรั้น สละคืนได้ยาก และเราก็ไม่สามารถจะให้เขาออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้” ในกรณีอย่างนี้ ควรมีอุเบกขา

วิธีระงับความแตกสามัคคี

พระพุทธเจ้าตรัสว่า เมื่อภิกษุทั้งหลายสามัคคีกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน ตั้งใจศึกษาธรรมเหล่านั้นอยู่ ถ้ามีการพุดุแหย่กัน มีความเห็นแตกแยกกัน ผูกใจเจ็บ ไม่เชื่อถือกัน ไม่ยินดี ต่อกัน ควรปฏิบัติอย่างไร ทรงแนะนำให้มีภิกษุผู้เป็นกลาง ทำหน้าที่ระงับความแตกสามัคคี ดังต่อไปนี้

1. ควรเข้าไปหาภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในพวกที่แตกแยกกันฝ่ายหนึ่งซึ่งเห็นว่าเป็นผู้ตักเตือนได้ง่ายกว่า แล้วพุดนำให้คิดว่า ถ้าพระพุทธองค์ทรงทราบเรื่องนี้ จะทรงตำหนิได้หรือไม่ และถ้าไม่เลิกทะเลาะกัน จะบรรลุนิพพานได้หรือไม่

2. ควรเข้าไปหาภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเห็นว่าเป็นผู้ตักเตือนได้ง่ายกว่า แล้วพุดแนะนำโดยนัยเดียวกัน

ทรงสรุปว่า ถ้าภิกษุเหล่าอื่นถามภิกษุผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวข้างต้นว่า “ท่านผู้มีอายุ ท่านทำให้ภิกษุเหล่านั้นออกจากอกุศล ให้ดำรงอยู่ในกุศลแล้วหรือ” ภิกษุนั้นควรตอบว่า “ท่านทั้งหลาย ในเรื่องนี้ กระผมได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ณ ที่ประทับ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงสารณียธรรมแก่กระผม กระผมฟังธรรมของพระองค์แล้ว ได้บอกแก่ภิกษุเหล่านั้น ภิกษุเหล่านั้นฟังธรรมนั้นแล้ว ออกจากอกุศล ดำรงอยู่ในกุศลได้แล้ว” เมื่อชี้แจงอย่างนี้ ชื่อว่าไม่ยกตน ไม่ข่มบุคคลอื่น และชื่อว่าชี้แจงอย่างสมเหตุสมผล ไม่เป็นเหตุให้ถูกตำหนิได้

สารณียธรรมหรือสารานียธรรม คือธรรมที่ทำให้ระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มี 6 ประการ ได้แก่

1. เมตตากายกรรม ตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนพรหมจรรย์ (ภิกษุ สามเณร) ทั้งต่อหน้าและลับหลัง
2. เมตตาวจีกรรม ตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง
3. เมตตามโนกรรม ตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้า และลับหลัง
4. สาธารณโภคิตา แบ่งปันลาภที่ได้มาโดยธรรมแก่เพื่อนพรหมจรรย์
5. สีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง
6. ทิฏฐิสามัญญตา มีความเห็นถูกต้องดีงาม เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้า และลับหลัง

สารณียธรรม 6 ประการนี้ นอกจากเป็นธรรมสำหรับผู้ประสานสามัคคีแล้วยังป้องกัน มิให้เกิดอริกรรม (คดีความ) ขึ้นในสงฆ์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในสามคามสูตร ในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ คือ เป็นพระสูตรที่ 4 ต่อจากกีนติสูตร ที่กล่าวถึงข้างต้น ในพระสูตรนี้ พระพุทธองค์ตรัสหลักธรรมไว้ 4 หมวด คือ มูลเหตุวิวาท 2 ประการ อริกรรม 4 ประการ วิธีระงับอริกรรม 7 ประการ และธรรมสำหรับป้องกันมิให้เกิดอริกรรม คือ สารณียธรรม 6 ประการ

คุณธรรมหมวดนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงอธิบายขยายความไว้ในพระราชดำรัสที่ตรัสตอบพระบรมวงศานุวงศ์ คณะรัฐมนตรี ข้าราชการและประชาชนที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล ณ สีหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม เนื่องในงาน 60 ปีแห่งการครองราชสมบัติ เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2549 โดยทรงรวมข้อความประการที่ 1-3 เข้าด้วยกัน ดังความสำคัญต่อไปนี้

“ข้าพเจ้ามีความยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้มาอยู่ในท่ามกลางมหาสมาคม พร้อมพรั่งด้วยบุคคลจากทุกสถาบันในชาติ ตลอดจนประชาชนชาวไทย ขอขอบใจในคำอำนวยการ และการเฉลิมฉลองยิ่งใหญ่ ที่ทุกคนตั้งใจจัดให้ข้าพเจ้าเป็นพิเศษ ทั้งรัฐบาลได้จัดงานครั้งนี้ได้เรียบร้อยและงดงาม น้ำใจไมตรีของประชาชนชาวไทยที่ได้ร่วมกันแสดงออกทั่วประเทศ รวมทั้งที่พร้อมเพรียงกันมาในวันนี้ น่าปลาบปลื้มใจมาก เพราะแต่ละคนได้แสดงออกและตั้งใจมาด้วยความหวังดีจากใจจริง จึงขอขอบใจทุกๆ คน จิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดีและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของทุกคน ทุกฝ่าย ทำให้ข้าพเจ้าเห็นแล้วมีกำลังใจมากขึ้น นึกถึงคุณธรรม ซึ่งเป็นที่ตั้งของความรัก ความสามัคคี ที่ทำให้คนไทยเราสามารถร่วมมือร่วมใจกันรักษาและพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อกัน ไปได้ตลอดรอดฝั่ง

ประการแรก คือ การที่ทุกคนคิด พูด ทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน

ประการที่สอง คือ การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานงาน ประสานประโยชน์กัน ให้งานที่ทำสำเร็จผล ทั้งแก่ตน แก่ผู้อื่น และแก่ประเทศชาติ

ประการที่สาม คือ การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความสุจริต ในกฎ กติกา และ ในระเบียบแบบแผน โดยเท่าเทียมเสมอกัน

ประการที่สี่ คือ การที่ต่างคนต่างพยายามทำความคิด ความเห็นของตนให้ถูกต้อง เทียงตรง และมั่นคงอยู่ในเหตุผล หากความคิด จิตใจ และการประพฤติปฏิบัติที่ลงรอยเดียวกันในทางที่ดี ที่เจริญนี้ยังมีพร้อมมูลในกาย ในใจของคนไทย ก็มั่นใจได้ว่า ประเทศชาติไทยจะดำรงมั่นคงอยู่ตลอดไปได้ จึงขอให้ท่านทั้งหลายในมหาสมาคมนี้ ทั้งประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า ได้รักษาจิตใจและคุณธรรม นี้ไว้ให้เหนียวแน่น และถ่ายทอดความคิดจิตใจนี้กันต่อไปอย่าให้ขาดสาย เพื่อให้ประเทศชาติของ เราดำรงยืนงอยู่ด้วยความร่มเย็น

เป็นสุขทั้งในปัจจุบันและในภายหน้า...” พระราชดำรัสในตอนท้าย ทรงชี้ให้เห็นความสำคัญของคุณธรรม
หมวดนี้และทรงชักชวน ให้ทุกคนนำไปประพฤติปฏิบัติและถ่ายทอดสู่ผู้อื่นต่อไป อย่าให้ขาดสาย

วิธีแก้ปัญหาคาความขัดแย้งในสังคมไทยด้วยการสมานฉันท์แนวพุทธ

วิธีระงับความเห็นขัดแย้งในการอธิบายธรรม วิธีกล่าวหาผู้ต้องอาบัติและวิธีระงับความแตกสามัคคีใน
หมู่สงฆ์ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในกนิติสูตร และสามคามสูตร ดังกล่าวโดยย่อข้างต้นนั้น ถือได้ว่า เป็นวิธีการ
สมานฉันท์แนวพุทธ ถ้าตั้งใจศึกษารายละเอียดในพระสูตรทั้งสองแล้ว นำวิธีการเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในการ
แก้ปัญหาคาความขัดแย้งกันในสังคมไทยปัจจุบันได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับสาเหตุของความขัดแย้งแต่ละกรณี
เชื่อแน่ว่าจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้สามารถแก้ปัญหาคาความขัดแย้งในกรณีอื่นๆ ได้ การประยุกต์พุทธวิธี
สมานฉันท์ดังกล่าว ควรประกอบด้วยหลักการสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ต้องมีบุคคลหรือคณะบุคคลที่วางตัวเป็นกลางทำหน้าที่สานสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดสมานฉันท์ขึ้นใน
กลุ่มต่างๆ ที่ขัดแย้งกัน ผู้ทำหน้าที่สานสัมพันธ์เพื่อให้เกิดสมานฉันท์ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

1.1 ต้องมีจิตสาธารณะ (public mind) คือมีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หรือประโยชน์
ของประเทศชาติอย่างแท้จริง โดยมุ่งหวังความสงบสุขของประชาชนและประเทศชาติเป็นสำคัญ ไม่หวัง
ผลประโยชน์ส่วนตัวหรือพวกพ้องของตนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

1.2 ต้องมีจิตอาสา (voluntary mind) คือสมัครใจและเต็มใจอาสาเข้ามาช่วยแก้ปัญหาของสังคม
ประเทศชาติ แม้รู้ตระหนักว่าเป็นเรื่องยากลำบาก เสี่ยงต่อความทุกข์ ความเสื่อมเสียอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะ
เกิดขึ้น แต่ยอมทนลำบาก ทนตรากตรำ ทนเจ็บใจ โดยอนุโลม ตามคุณสมบัติ 4 ประการของภิกษุผู้ทำหน้าที่
กล่าวหาผู้ต้องอาบัติดังกล่าวข้างต้น

1.3 ต้องมีจิตใจใฝ่ธรรมมุ่งตีมุ่งเจริญต่อผู้อื่น (spiritual mind) คือยึดมั่นในหลัก สาระณียธรรม (ธรรม
เป็นที่ตั้งแห่งความรัก) 6 ประการ หรือ 4 ประการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประยุกต์ขึ้นเป็นพระราช
ดำรัส พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยในงาน 60 ปีแห่งการครองราชสมบัติ เมื่อ 9 มิถุนายน 2549

1.4 ต้องมีจิตเป็นนักเหตุผล (rational mind) คือมีสติปัญญา รู้หลักเหตุผลตาม แนวอริยสัจ 4 เข้าใจ
เรื่องราวที่เป็นข้อขัดแย้งกันได้ชัด สามารถชี้แจงให้คู่กรณีมองเห็นผลดี ผลร้าย ของการขัดแย้งนั้นๆ ได้อย่างมี
เหตุผลเชื่อถือได้

ถ้าถามว่า บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวมานี้มีหรือไม่ ตอบว่า มี แต่เนื่องจากในปัจจุบัน คนในสังคมไม่
ไว้วางใจกัน มองต่างมุมกันทุกเรื่อง ไม่ยอมรับว่าจะมีผู้ใดเป็นคนดีมีคุณธรรมดังกล่าวได้จริง คนดีที่วามานี้จึง
ไม่แสดงตัว เพราะท่านทราบดีว่าการทำความดีก็ทำให้ถูกกาลและเทศะด้วย จึงจะเกิดผล

หน้าที่ของผู้สานสัมพันธ์เพื่อให้เกิดสมานฉันท์

ผู้ทำหน้าที่สานสัมพันธ์ควรทำหน้าที่ตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาปัญหาคาความขัดแย้งให้เข้าใจชัดว่าเป็นเรื่องอะไร มีความเป็นมาอย่างไร มีอะไรเป็นสาเหตุแท้
มีอะไรเป็นสาเหตุเทียม แต่ละฝ่ายเห็นอย่างไร ต่างกันตรงไหน ข้อแตกต่างกันนั้นเป็นข้อเท็จจริงหรือเป็นเพียง
ความคิดเห็น แล้วสรุปผลที่ได้จากการศึกษาเก็บไว้เพื่อใช้เป็นข้อมูลต่อไป

2. ศึกษาบุคคลหรือกลุ่มบุคคลของแต่ละฝ่ายที่พอจะขอพบปะเพื่อเจรจาทำความเข้าใจกันได้โดยง่าย
และพอจะเป็นตัวแทนของกลุ่มหรือฝ่ายได้

3. ขอพบปะเจรจาข้อขัดแย้งกับตัวแทนของแต่ละฝ่าย ต่างกรรมต่างวาระกัน เพื่อขอฟังความเห็นที่
เป็นสาระสำคัญ ซึ่งแต่ละฝ่ายยึดถือ โดยเสนอฐานความคิดในการเจรจาว่า ไม่มีฝ่ายใดเห็นผิด 100 เปอร์เซ็นต์

หรือเห็นถูก 100 เปอร์เซ็นต์ ถ้าทั้ง 2 ฝ่ายสามารถมานั่งสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็นของกันและกันได้ จะทำให้จิตใจความเห็นที่ผิดของแต่ละฝ่ายออกไป นำความเห็นที่ถูกต้องของทั้ง 2 ฝ่ายมารวมกันเพื่อให้ได้ความถูกต้องเต็ม 100 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งทำให้ความขัดแย้งยุติลงและเกิดสมานฉันท์ระหว่างกันได้

4. นำความเห็นของแต่ละฝ่ายมาศึกษาเปรียบเทียบหาแนวทางสู่การสมานฉันท์ แล้วนัดพบตัวแทนแต่ละฝ่ายชี้แจงให้ทราบว่า ข้อขัดแย้งที่แท้จริงอยู่ตรงไหน ถ้าประนีประนอม กันไม่ได้จะเกิดผลร้ายแก่ชาติบ้านเมืองอย่างไร และถ้าตัวแทนแต่ละฝ่ายเห็นด้วยก็ให้นำไปทำความเข้าใจกับฝ่ายของตน เพื่อสานสัมพันธ์ให้เกิดสมานฉันท์ต่อไป

อย่างไรก็ดี สมานฉันท์จะเกิดขึ้นเมื่อต่างฝ่ายยอมรับความจริงว่า เป็นความจริง และ ยอมรับความเท็จว่าเป็นความเท็จ ไม่ถือทิฐิมานะ ไม่อ้างเหตุผลเข้าข้างตัวเอง และไม่ถือประโยชน์ ส่วนตนสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนรวม

สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ที่ได้จากบทความนี้ชี้ให้เห็นว่า การแก้ไขความขัดแย้งตามแนวพุทธมิใช่เพียงการระงับปัญหาเฉพาะหน้า แต่เป็นกระบวนการพัฒนาจิตใจ ปัญญา และความสัมพันธ์ทางสังคมไปพร้อมกัน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถบูรณาการเป็น “กระบวนการสมานฉันท์เชิงคุณธรรม” ที่ประกอบด้วยกรรมมีผู้ประสานที่เป็นกลาง การสื่อสารอย่างมีเมตตา การใช้เหตุผลตามอริยสัจ และการยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ กระบวนการดังกล่าวสามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน องค์กร และสังคมไทยโดยรวม อันเป็นฐานคิดสำคัญในการสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืนในสังคม

‘พุทธสันติวิธี: ทางออกสู่ความสมานฉันท์ในสังคมร่วมสมัย’

ความขัดแย้งและผลกระทบ (Conflict & Impacts)

ผลกระทบเชิงลบที่รุนแรง
นับถือนอกสุขทางจิต ก่อกองความไว้วางใจ และเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติ

รากเหง้าของความแตกแยก
เกิดจากความแตกต่างทางค่านิยมผลประโยชน์ และกฎวิภาษะหรือการยึดมั่นในความคิดตนเอง

พุทธสันติวิธีสู่ความสมานฉันท์ (Buddhist Peace Solutions)

อุปสรรคจากการสื่อสาร
ทักษะการสื่อสารที่ไม่ดีนำไปสู่ความเข้าใจผิด ซึ่งเป็นชนวนเหตุสำคัญของการใช้ความรุนแรง

สารนิยธรรม 6: ธรรมแห่งความรัก

หลักการสร้างความเคารพและการอยู่ร่วมกันด้วยเมตตา ทั้งกาย วาจา และใจ

กระบวนการสมานฉันท์เชิงคุณธรรม
ใช้ผู้ประสานงานที่เป็นกลาง มีจิตสาธารณะ และใช้เหตุผลตามหลักอริยสัจ 4 ในการเจรจา

หลักสันติตาและการประนีประนอม
เน้นการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย และการเลือกประนีประนอมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

พรหมวิหาร 4
เมตตา กรุณา มุติตา และการวางตัวเป็นกลาง (อุเบกขา)

สังคหวัตถุ 4
การให้ การพออาโงระ การทำประโยชน์ และความสม่ำเสมอ

สารนิยธรรม 6
การแบ่งปันลาภผล มีศีลและเห็นความเห็นที่สอดคล้องกัน

376 | พุทธนวัตกรรมการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมที่ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2559). ความรุนแรงกับมายาการแห่งเอกลักษณ์ ในสันติศึกษากับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2535). พฤติกรรมองค์กร : การศึกษาการบริหารพฤติกรรมองค์กรเชิงบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด. 295.
- ธีราพร ทวีธรรมเจริญ. (2553) การเรียนรู้วิถีชุมชนจากแนวคิดในทฤษฎีโครงสร้างสังคม และทฤษฎีชุมชน. วารสารวิชาการ, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. 30(1), 104-116.
- พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). (2541). คุณธรรมสำหรับนักบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระราชปรียัติ (สฤณี สิริโร). (2552). กระบวนการแก้ปัญหาในพระพุทธศาสนาตามหลักอภิปรัชญา. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ). (2541). พุทธศาสนาปริทรรศน์ รวมผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2553). ความขัดแย้งและการแก้ปัญหา. วารสารสถาบันพระปกเกล้า. 8(1), (ม.ค.-เม.ย.2553).
- สีบวงษ์ สุขะมงคล. (2557). การบริหารจัดการความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2544 – 2555, วารสารเกษมบัณฑิต. 5(1), 39.
- เสฐียร พันธงศรี. (2549). ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.